

Boekbespreking

Christian higher education – the contemporary challenge. "Wetenskaplike Bydraes van die PU vir CHO;" Series F; Institute for the Advancement of Calvinism; F 3. Collections no. 6; Potchefstroom Herald (Pty) Ltd, Potchefstroom; 1976

Hierdie boek bevat die referate wat gelewer is tydens die Internasionale Konferensie van Gereformeerde Instellings vir Hoër Onderwys te Potchefstroom vanaf 9–13 September 1975. Dit verteenwoordig die jongste ontwikkelings van denke binne Neo-Calvinsiteise raamwerk omtrent hoër onderwys.

In die eerste referaat wys prof J J Bingle op die aanslae teen die Christelike universiteit. Laasgenoemde se hoogste taak is om die student te vorm tot "'n volle bewuste draer van die beeld van God." Dit behels volgens hom geen indoktrinering nie, maar is roeping.

Prof H Van Riessen van Nederland se analise oor die universiteit begin belowend. Hy slaan egter oor na Neo-Calvinistiese clichés wat die res van die referaat beheers, soos "afvallige wetenskap." Sy kritiek teen wetenskaplike abstrahering is lukraak en lewer weinig konstruktiefs. Prof Kromminga van die VSA laat die soeklig op bedreigings val in sy eie situasie, terwyl prof Courthial van Frankryk die gevaar sien in die egosentrisiteit van die mens, ook die Christen.

Prof Hart van Kanada se "The idea of Christian scholarship" gee blyke van deeglike besinning. Hy poeg om die tradisionele geskil rondom Christelike wetenskap te transendeer met 'n nuwe aanpak ten gunste van Christelike wetenskap. Dit bring hom by die konteks van "betekenis." Hy kom met nuttige gedagtes en enkele redenasies is baie goed. Tog is sy standpunt in die geheel onduidelik en onvoldoende gemotiveerd. Sy "verlossing van die wetenskap deur Christus" hang ewe eens in die lug.

Nog 'n nuwe aanpak is die van prof Wolterstorff van die VSA oor wetenskaplike teorieë. Hy stel dit eksplisiet dat die Christelike geloof 'n intern-bepalende rol speel by die tot stand kom van teorieë: Dit moet as "control beliefs" funksioneer by die bronne, ontwerp van teorieë en veral by die opweeg van een teorie met die ander. Dis selfs ook bepalend vir die wetenskaplike oor wat belangrik is dat teorieë daarvoor nodig is. Andersom kan die wetenskap ook die Christen se beskouings verander. Sy bewysvoering slaag myns insiens nie en is nie 'n vordering op die tradisionele beskouings nie.

Prof H G Stoker se "Our Christian Calling of doing science" is in sy geheel van hoëstaande filosofiese gehalte en ryk aan diepgaande en vars besinning. In agneming die jare na sy aftrede, is sy denke verbasend helder. Hy onderskei tussen kontekstuele en analitiese betekenismente. Hy handhaaf sy standpunt dat die Skrif geen wetenskaplike handboek is nie, maar dat dit tog informasie voorsien

aan die wetenskaplike wat die nie-Christen wetenskaplike nie het nie. Dis relevant vir die "doen" van wetenskap en lei die wetenskaplike onderneming op 'n fundamentele manier.

Hoewel ek sy kritiek teen die *pars pro toto* benadering goed vind, slaag hy myns insiens nog steeds nie daarin om aan te toon hoe die Skrif *nie* 'n wetenskaplike handboek kan wees, as dit waarhede bevat wat as prinsipes moet geld vir wetenskaplike aktiwiteit. Dit bly 'n onbeantwoorde vraag hoe die heilswaarhede van die Christelike geloof wetenskaplike navorsing en resultate anders gaan maak. Dieselfde geld vir prof J Chris Coetzee se "Christelike spesiale metodologie" en Wolterstorff se punt oor "foundationalism."

In die verband is prof J H Heyns se onderskeid tussen die interne en eksterne oogmerke van die wetenskap meer realities. Uitgaande van die Skrif ontwerp hy 'n teologiese antropologie en bekyk daarvandaan die opvoedingsgebeure, aan die Christelike inrigting. Die mens is as geheel betrokke by die universiteitsituasie. Hier gaan dit om meer as slegs 'n deurgee van feite. Hiermee wil ek instem. Verder kom hy met sy opvatting oor 'n futuristiese benadering omtrent wetenskap.

Die sprekers van Japan se referate is insiggewend. So byvoorbeeld die bestaan van 'n Oosterse Soka-Gakkai universiteit wat deur middel van die Boeddisme die beperkinge van die moderne fisika wil oplos. Prof Nichols se inligting oor Indonesië (veral Java) is interessant en hy evalueer duidelik vanuit H Kraemer se Bybelse-realisme. Prof Rhee van Suid-Korea wys op die opbouende aktiwiteite van Christen akademici, maar ook hoe hul verlam word deur die "God-is-dood"-teologie. Die referate oor suidelike Stille Oseaan gebiede, dissipline en akademiese vryheid is insiggewend.

Die boek gee 'n insig in die huidige stand van denke binne die Neo-Calvinistiese raamwerk. Verder is die boek in 'n netjiese vorm en druk. Ek beveel dit aan.

A J Antonites

Drs K Exalto, *De dood ontmaskerd. De voorbereiding op de dood in de late middeleeuwen, in de reformatie en in de gereformeerde theologie in de 17e en begin 18e eeuw. Uitgeverij Ton Bolland 1975, 225 bladsye, prys R9,30.*

Die skrywer stel in hierdie boek 'n tema aan die orde wat gewoonlik skaars is uit die pen van moderne gereformeerde teoloë. Die grootste vyand van die mens is die dood. Hierdie vyand, alhoewel hy 'n werklikheid is, word nie maklik bespreek nie. Enersyds is hierdie situasie aan die orde omdat die mens die volle omvang van hierdie vyand nie ken nie. Andersyds, omdat die mens vasgevang is deur die moderne materialisme. Die mens leef asof die lewe duskant die

graf ewig sal wees, asof die lewe van hier en nou die enigste is wat werklik sin en betekenis het. Hierdie swye, hierdie wegskram vir die dood toon die skrywer aan is nie 'n situasie wat altyd heersend was nie. In die middeleeue, tydens die reformasie en die periode pas daarna, het elke teoloog die dood as werklikheid voortdurend die tema van die prediking gemaak. Sommige teoloë het selfs feitlik hulle hele lewe gewy aan die skryf, die oordenking en die bespreking van temas wat in noue verband staan met die dood.

In 12 hoofstukke stel die skrywer die volgende temas aan die orde: "De stervenskunst in de late middeleeuwen; Luther over de voorbereiding op de dood; Calvijn over de overdenking van het toekomstige leven; Charles Drelincourt over de vertroosting tegen de dood; William Perkins' Geestelijk onderricht voor zieken en stervenden; Dionysius Spranckhuysen over de overwinning op de dood; Jacobus Borstius' Raad tegen de dood; Johannes Hoornbeeks Welstervenskunst; Guiljelmus Saldenus over het leven uit de dood; Franciscus Ridderrus' Historisch sterfhuis; Daniel le Roy' Overdenkingen des doods." Aan die einde gee die skrywer 'n terugblik en 'n slot beskouing.

Die skrywer toon aan dat bogenoemde skrywers 'n bepaalde eenvormige beskouing gehad het met betrekking tot die dood. Almal het die dood beskou as 'n werklikheid wat nie weggeredeneer kan word nie. Elke mens is op pad na die dood toe. Geen mens kan iets van sy aardse besittings saamneem in die graf nie. Elke mens moet so leef dat hy enige oomblik kan sterf. Elke mens moet hom bewus voorberei vir sy dood. Hierdie voorbereiding het twee fases: 'n algemene voorbereiding tydens jou aardse lewe en 'n besondere voorbereiding die laaste dae voordat jy sterf.

Gedurende die middeleeue het die voorbereiding op die dood veral twee onmisbare sake van elke gelowige gevra: "een ijverige beoefening van allerlei christelike deugden; en in de tweede plaats een zich houden aan het Katholieke geloof tot het einde toe." Waar die klem tydens die middeleeue val op die goeie werke en die uitleef van die geloof spesifiek soos Rome dit voorskryf, verskuif die klem in die reformasie na die geloof in Christus en die uitleef van die geloof soos die Bybel dit beveel. In die periode pas na die reformasie staan die geloof in Christus nog sentraal. Die skrywer toon egter baie duidelik aan dat vir die teoloë van daardie tyd dit vasgestaan het dat geloof sonder goeie werke nie 'n moontlikheid is nie.

Op die bepaalde gedagtes van die teoloë soos ons dit aantref in Exalto se boek kan seker heelwat kritiek ingebring word. Die bewandeling van hierdie pad sal egter in stryd wees met wat met 'n resensie bedoel word. Dit gaan in die resensie om die skrywer wat aan die woord is en nie om die skrywers wat hy aan die woord stel nie. Die waarde van die boek sou egter veel hoër gewees het, as die skrywer meer krities ingestel was teenoor die opvattinge van die

Graag beveel ons die feesbundel by 'n wyer leserskring aan. Die interessante en insiggewende gesigspunte prikkel tot nadenke en verdere studie, veral waar daar standpunte belig word waarmee almal nie noodwendig sal saamstem nie.

Na die inhoud en na die uiterlike 'n boek wat nie alleen die Jubilaris eer aandoen nie, maar ook die samestellers daarvan, sowel as die uitgewer.

D J A G du Toit

Van Roon, A *De brief van Paulus aan de Epeziërs* (Pred v h N T), Nijkerk: Callenbach 1976. Verkrygbaar by Verenigde Protestantse Uitgewers, Kaapstad, R12,73 (Intekenprys R11,36).

Die beroemde en berugte F C Baur het teen die middel van die vorige eeu ontken dat die brief aan die Efesiërs deur die apostel Paulus geskrywe is. Sedertdien was daar telkens geleerdes wat 'n vraagteken agter die Pauliniese outeurskap van hierdie geskrif geplaas het. So is dit vandag nog (vergelyk byvoorbeeld H Conzelmann in NTD 8, 1962 en W G Kümmel, Einleitung in das NT, 17 Auflage, 1973). Van Roon, van die Nederlandse Hervormde gemeente te Albasterdam (ten tyde van die publikasie), het sy doktorsale proefskrif gewy aan "Een onderzoek naar de authenticiteit van de Brief aan de Epeziërs (Leiden 1969). Hý gaan in hierdie kommentaar uit van die standpunt dat Paulus wel deeglik die skrywer van Efesiërs is.

Wat die literdre genre betref, onderskryf Van Roon die standpunt van K Berger wanneer hy sê "als vorläufige neue Gattestbestimmung kann gelten, das die Apostelbriefe schriftlich fixierte, adressierte apostolische Rede sind" (Aangehaal op bladsy 165). Efesiërs is dan 'n brief in bogenoemde sin. Ook die standpunt mag korrek wees, maar so ver ek weet, word dit nog nie algemeen aanvaar nie. Kümmel, byvoorbeeld (aw), ontken dat die geskrif 'n brief is en ontken dat dit vir 'n heel bepaalde leserskring bestemd was.

Teenoor ander geleerdes wat meen dat die liggaam van Christus, naamlik die kerk, in die brief sentraal staan (byvoorbeeld Conzelmann, a w), verdedig Van Roon die standpunt dat die skrywer van Efesiërs dieselfde verkondiging tot uitgangspunt het as wat aange-tref word in al die briewe wat tog gewoonlik as egte geskrifte van Paulus erken word, en stel hy dat die verhoging van Jesus en sy heerskappy, by die skrywer van Efesiërs in die middelpunt van sy gedagtes gestaan het.

In die loop van sy kommentaar doen van Roon dan ook moeite om telkens die stilistiese en ander besware wat soms teen die Pauliniese outeurskap gemaak word, te stel en te weerlê:

In die kommentaar word volop gebruik gemaak van vergelykingsmateriaal uit die rabbynse- en Qumranliteratuur.

Vir my lyk die boek van Van Roon na 'n deeglike en selfstandige stuk werk, wat in 'n aangename skryfstyl aangebied word.

By 'n werk van hierdie aard is 'n behoorlike sakeregister altyd baie nuttig, maar in hierdie geval ontbreek dit ongelukkig – vermoedelik om ekonomiese redes.

Slotsom: Vir die bestudering van en die prediking uit "Efesiërs," is hierdie boek beslis 'n aanwinst.

Johannes Engelbrecht

Van die Instituut vir die bevordering van Calvinisme aan die PU vir CHO is die volgende ontvang vir resensie.

I Gesprek met die toekoms, futurologiese verkenninge, TC Smit ea, Potchefstroom, 1976.

In hierdie groep bydraes word die futurologie as tema gebruik. Die intellek en kragte van die tegnologiese beskawing is toegespits op ontwikkeling en verandering. Dit lyk of die toekoms die hede insluit en in die proses van vooruitgang lyk dit verder of die kwalitatiewe ingeboet word vir die kwantitatiewe. Die gevaarpunt in hierdie proses is dat die mens 'n toekomsskok kan opdoen.

Die artikels bied interessante leesstof oor die onderwerp en vir besinning oor hierdie saak word dit beslis aanbeveel.

Die volgende artikels kom in die geskrif voor:

Prof T C Smit – Toekomsgerigte opvoedkunde.

Prof J H Grobler – Produksiebronne en voedselvoorsiening in die toekoms.

Prof A Konig – Toekomskunde en/of toekomsverwagting.

Dr C H Boshoff – Futurologie en ekonomiese toekoms.

Prof J A L Taljaard – Futurologie: 'n prinsipiële verkenning.

Prof A Konig maak in sy artikel onder andere melding van die feit dat daar 'n deurslaggewende verskil tussen toekomskunde en toekomsverwagting is. Dit is so omdat Christene 'n toekoms verwag wat nie bepaal word deur die bestaande nie. Dit is nie 'n toekoms wat onself moet skep nie, maar wat ons gegee word. Daar is egter nie net 'n teenstelling tussen toekomskunde en toekomsverwagting nie want ons toekomsverwagting is ook vir hierdie mense en hierdie wêreld.

II Kontak en kommunikasie, aspekte van die ontmoeting tussen die swartman en blanke in Suider-Afrika, B J van der Walt, e a, Potchefstroom, 1976.

In die situasie waarin ons verkeer is hierdie saak van aktuele belang en hierdie artikels word daarom aanbeveel ter wille van beter begrip in die kontaksituasie.

Die artikels wil die aandag vestig op die lewens- en wêreldbeskoulike van die "Afrikaan." Baie van dit wat gesê word, is kontroversieel maar dit neem die feit nie weg dat dit die moeite werd is om van die materiaal kennis te neem nie.

So word onder andere in die artikels aan die volgende sake aandag geskenk:

Die aard van die verskille tussen Bantoe denke en westerse denke.

Kenmerke van die Bantoe se lewensbeskouing. Hieruit is veral interessant die gedagte van die religieusiteit van sy lewensbeskouing wat die basis daarvan vorm.

Afrika Sosialisme

So kan voortgegaan word om die aktuele sake op te noem wat die skrywers behandel. Laat ons egter eerder by u aandring om kennis te neem van die publikasie en dit self te lees.

III In dieselfde reeks is ook die geskrif – *The Kingdom of God in the preaching and work of Jesus* by rev A I de Graaf – ontvang.

Die gedagte van die koninkryk word onder veral drie hooftemas behandel naamlik:

"The Servant-King"

"The King and his servants"

"Children of the Kingdom"

Die Bybelse stof word op 'n unieke wyse behandel en saamgevat. Die geskrif word aanbeveel.

IV 'n Verdere uitgawe in bogenoemde reeks getitel *Vraagstukke rondom die lewe juridies besien* deur LM du Plessis verdien ook die aandag. Vraagstukke wat onder die soeklig kom is onder andere aborsie en genadedood.

J H Koekemoer

Prof dr J A Heyns. *Die kerk*, NG Kerkboekhandel, Pretoria, 1977, pp 237.

'n Besinning oor die kerk, sy oorsprong, wese en roeping behoort altyd verwelkom te word. Vandag is dit temeer noodsaaklik omdat ons in 'n wêreld leef waar die kerk soms vergeestelik word en waar

daar soms stemme opgaan vir die ontbinding en vernietiging van die kerk. Uitsprake soos, die tyd van die kerk is verby en 'n kerklose Christendom, is nie vreemd nie. Daarom is die besinning van Heyns te verwelkom en moet dit ook aanbeveel word. Temeer nog omdat dit in Afrikaans geskryf is en sulke geskrifte in ons moedertaal skaars is, behoort dit 'n wye leserskring te geniet. Dit is verblydend dat Afrikaanse teoloë op die wyse werksaam is.

Die skrywer laat duidelik blyk dat hy 'n deeglike studie van die onderwerp gemaak het en dat hy weet rondom watter hoofemas hy sy gedagtes wil orden.

Omdat dit volgens hom 'n basiese Bybelse gegewene is, plaas hy eers die kerk binne die breë raamwerk van die koninkryk.

Koninkryk en kerk is nie identies nie want die koninkryk is ruimer as die kerk. Die kerk is ook in 'n sekere sin in diens van die koninkryk. Die kerk is teken van die Woord, dit word daardeur gedra en dra self ook die woord as verkondigde woord die wêreld in. Dit is interessant om terloops daarop te wys dat waar Barth drie gestaltes van die Woord onderskei, Heyns minstens ses gestaltes van die Woord na vore bring. Hierop kan natuurlik krities gereageer word, maar ek laat dit daar.

Vervolgens word enkele beskouinge oor die kerk in die Ou- en Nuwe Testament weergegee. 'n Driedelige verhouding van die kerk, naamlik tot God, tot homself en tot die wêreld word onderskei alvorens aandag aan die eienskappe en konfessionele karakter van die kerk gegee word.

Onder die eienskappe van die kerk is dit veral die gesigspunt van die eenheid van die kerk wat in die jongste tyd baie onder die soeklig was. Hy aanvaar dat die eenheid van die kerk nie primêr die eenheid van sy lidmate is nie, maar die eenheid van die Seun met die Vader en die Gees soos dit in die verenigende handeling van Jesus met betrekking tot sy kerk tot openbaring kom. Hierteenoor stel hy egter dat daar behalwe hierdie gegewe eenheid ook 'n gevraagde eenheid is wat nie uit die oog verloor moet word nie. Die eenheid van die kerk, hoewel dit primêr 'n geestelike werklikheid is wat alleen vir die geloof toeganklik is, bly die eenheid van die kerk en dit is 'n sigbare empiriese werklikheid. Daarom kan hy in die verband dan ook stel dat die "verskeidenheid van kerke wat op die basis van die volkereverskeidenheid ontstaan het die roeping het om die gegewe eenheid te konkretiseer. Ek het die indruk dat die skrywer ernstig worstel om 'n bepaalde kerkbegrip in sy konsekwensies deur te trek. As hy miskien meer opening gelaat het, vir die regte volkskerkgedagte, (hy wys 'n verkeerde een af maar laat geen opening vir 'n regte nie) sou baie van sy probleme waarskynlik in die niet verdwyn het.

In verband met die konfessionele karakter van die kerk word onderskeid gemaak tussen die belydeniskerk en belydende kerk.

Ook hier moet sy siening as eensydig beskou word alhoewel die wese, funksie en gesag van die belydenis deeglik behandel word.

Vervolgens word verskillende gestaltes van die kerk bespreek. Hieronder kom veral die gesigspunte lokaal en universeel, verband van die kerke, sigbaar en onsigbaar en nog ander aan die orde.

Daar word afgesluit met opmerkinge oor die kerk, volk en politiek.

Alhoewel daar baie kritiese opmerkinge oor die beskouinge van die skrywer gemaak kan word, gaan dit in hierdie resensie nie daarom nie. In sy geheel gesien is hierdie 'n goeie boek wat wanneer dit krities gelees word nie alleen stimulerend op die gedagtes inwerk nie, maar baie stof vir navorsing bied. Die boek behoort gelees te word.

J H Koekemoer

Dr G Th Rothuizen: *Preken Callenbach*. Prys: R7,41 (Verenigde Protestantse Uitgewers, Posbus 1822, Grey's Pass, Kaapstad).

Dr Rothuizen was eers vlootpredikant. Daarna is sy standplaas te Uithoorn voordat hy studentepredikant in Leiden word. Tans is hy dosent aan die Theologiese Hogeschool van die Gereformeerde kerke in Nederland.

Met temaprediking moet enige prediker versigtig wees. Mens moet doodeerlik met die teks omgang hê, anders laat jou voorafbeaalde tema die teks spreek! Ek moet ongelukkig beweer dat Rothuizen soms in hierdie slagyster getrap het terwyl hy op ander plekke slegs sentimeters daarvan verbygeloop het. Sy temas is byvoorbeeld: die *gasarbeiders in Europa*, (ons trekarbeiders), die *mag van Europa*, *wêrelddiakonaat*, die *kindermoord in Banglades*, die *Ierse Kookpot*, die *Midde-Ooste*, en sovoorts. Nou is dit seker in orde dat die Woord die mens moet aanspreek in sy konkrete situasie – en laasgenoemde situasies is kliphard reëel. Om die Woord in hierdie situasies te laat inklank in Christologiese sin, is sekerlik 'n siening wat ons voorop behoort te stel. Die skrywer sê: "Maar vooral gaat het om Jezus en my, anders blijven wij nog in de kou staan. Maar ten slotte gaat het om genade, om het samen met Jezus zijn, om Psalm 23" (bladsy 34 en 35). Na sulke woorde behoort die leser (luisteraar) geen wantroue in die prediker te hê nie. En as Rothuizen verder aangaande die barmhartigheid sê dat dit Jesus Christus is wat barmhartigheid "het meest uitdeeld en toepast," (bladsy 40) dan voel mens hier is 'n geesverwant aan die woord. Dink mens verder aan die voorwoord in hierdie bundel waar skrywer die werkstuk opdra "aan mijn kollega Kuittert," dan weet jy dat jy lig moet loop vir teologiese deinings, totdat jy lees: "En is het kruis niet het kruis der vergeving, want der verzoening van al onze zonden "Epheziërs

2:16?" Dan weet mens dat die hart van die reformatoriese leer, die versoening, veilig gestel is.

Maar . . . dan knip mens skielik jou oë en lees weer die preek van vooraf om seker te maak of jy die draad nog kan herken, wanneer Rothuizen oor "Bevryding" preek, want dis hier waar hy Psalm 124:1, 7 rek soos 'n kind wat met 'n stuk kougom besig is. Want daar staan dit sowaar: "De bijbel is niet vies van geweld en zo kunnen wij ons zeer wel indenken dat "black theology" niet alléén verskijnt, maar dat zij "black power" en "black panther" bij zich heeft!" (bladsy 50). En alhoewel mens in die slot van hierdie bepaalde preek nie die indruk kry dat Rothuizen die "black power" en "black panther" wil goedpraat nie, maar bevryding tereg in die versoening vind, bly dit tog 'n merkwaardige opmerking, dat aangesien die Bybel "niet vies is van geweld," om daardie rede mens kan verstaan dat "black power" en "black panther" saam met "black theology" verskyn! Ek kan dr Rothuizen ernstig aanraai om sy landgenoot en kollega, prof dr Klaas Runia, se Bybelsgefundeerde kritiek teen die Wêreldraad van Kerke se "Programme to combat Racism" te lees. (The Nature of the Church and the role of Theology" (bladsy 48 tot 61). Runia sê: "The view described to Jesus in recent documents of the WCC is not in agreement with the New Testament . . . I believe that, (in spite of all good intentions) there is a distortion of the New Testament message of redemption and salvation. Nowhere in the New Testament is social or political liberation as such seen as an aspect of the salvation offered in Jesus Christ. The biblical terminology should already put us on our guard. The main word for redemption (apolutrosis) stems from the social sphere of life. Literally it means: buying back a slave or captive, making him free by payment or a ransom. Yet in the New Testament, when it is applied to the redeeming work of Jesus, it never carries social or political overtones, but it means the release from sin and finiteness." (bladsye 59 AW). Wat die opmerking van Rothuizen betref, dat die Bybel "niet vies" is van geweld, stel Runia: "When Jesus himself announced the coming of the Kingdom of God, we do indeed find that this Kingdom has to do with the liberation of the oppressed and the prisoners (Luk 4: 19,20) but this aspect too is never isolated from the spiritual redemption of man. The message about the Kingdom is always connected with the call repentance . . . and regeneration." (bladsy 59). Op grond van die Nuwe Testament konkludeer Runia: "It is not the task of the church as church to involve itself in the violent struggles of the liberation movements"! (bladsy 54).

Ons moet waardering hê dat Rothuizen, wanneer hy spreek oor die gasarbeiders in sy eie land en in Wes-Europa, baie uitdruklik selfkritiek uitoefen. Hy sê dat elke oordeel sonder die nodige selfkritiek onmoontlik is (bladsy 61), dat dit wel waar is dat die trekarbeiders se omstandighede in Suid-Afrika "vreselijk" is, maar

dat 'n protes teen Suid-Afrika en Europa "gasarbeiders" weldeeglik deur Verkuyl in één boek behandel kan word.

Die outeur het 'n eie aanpak van aktuele sake. Hy doen dit soms so totaal anders as ons. Wil hy byvoorbeeld praat oor die "siekte wat op die middag verwoes" (Psalm 91:5), begin sy preek aldus (na die teksaankondiging): "In Dublins fair city where girls are so pretty ..."! Ons moet seker onthou dat hy ook studentepredikant was!

Alles in ag geneem, ons beveel aan dat hierdie preekbundel deur ons al stoeiend gelees behoort te word.

P J Theo Koekemoer

Auke Jelsma, *Gisteren vragen naar Morgen*, Uitgeverij Boekencentrum BV/'s-Gravenhage, 1977. Prys onvermeld. 114 Bladsye.

Auke Jelsma is 'n bedrewe skrywer van 'n hele aantal lesenswaardige publikasies. Hierdie onderhawige uitgawe is 'n bundeling van radio-praatjies. In 'n lekker geselserige trant kom korrelryke egte gereformeerde insigte na vore; asook onbekende hoogs interessante historiese gebeure. Op treffende wyse word sekere merkwaardige sake aan die lig gebring.

Het u al daarop gelet hoe jonk baie kerklike figure was, toe hulle reeds bydraes gelewer het soos Athanasius (30 jaar), Franciscus van Assisi (26 jaar), Calvyn (26 jaar), Olevianus (26 jaar), ensovoorts. In 'n ander artikel word gehandel oor die ondergangstemming wat al eeue oud is. So het Cyprianus, biskop van Carthago in die derde eeu al, net soos ons vandag, die einde van die wêreld bemark in heersende chaotiese toestande! Aktueel, soos die meeste artikels, is ook die een oor polarisasie. Het u geweet dat Zwingli in 1522 onder 'n preek van 'n Franse monnik in die kerk opgestaan het en hardop gesê het: Broeder, hier vergis jy jou! Hierdie monnik, Francois Lambert, het tot beter insig gekom.

Elke artikel is kort, lees vinnig en verryk. Deur die verskeidenheid van 26 opstelle heen, vleg die skrywer 'n persoonlike soeke na weë "om mezelf te vinden, om dichterbij Jezus uit te komen. Ik vraag Gisteren naar Morgen, nu Heden mij te vaak in de steek laat."

H G v d Westhuizen

W R van der Zee, *Tien Klinkende Woorden*, Uitleg van de Tien Geboden, Exodus 20 vers 1 tot 17. Uitgeverij Boekencentrum BV/'s-Gravenhage, 1977. Prys onvermeld. 112 Bladsye.

'n Mens twyfel of daar nog iets nuuts oor die Tien Gebooie gesê kan word totdat jy hierdie publikasie gelees het. Die behandeling van die eerste vier gebooie is prikkelend en puik. Die vyde gebod word ook

ingedeel by die eerste tafel. Veral in die behandeling van die sesde gebod, kom die vooropgestelde doel duidelik uit: "Woorden die je als muziek in de oren klinken."

Van die sewende gebod af bly die uitleg nog prikkelend maar kom 'n ander vooropstelling ook sterk na vore: "Allerminst een wetenschappelijke behandeling." Geen veroordelende woord word teen homofilie gespreek nie. Vrye seks word ook nie veroordeel nie. Josef sou van "Madame" Potifar vlug slegs omdat dit "unfair" teenoor haar man sou wees! Dawid se "affaire" met Batseba word slegs veroordeel omdat Dawid "unfair handelde teenover zijn medemens Uria."

Die agste gebod sou oorspronklik teen slawerny wees en verder word dit uitgelê in lyn met sosialisme. Ook die behandeling van die negende gebod openbaar dubieuse standpunte. Met die tiende gebod word myns insiens weer terug gekeer na die standaard van die eerste vier.

H G v d Westhuizen

G D J Dingemans: *Wetmatigheid en Wonder*. Een hermeneuties-theologiese studie over de verhouding van geloof en natuurwetenschappen. Boekencentrum BV/'s-Gravenhage, s j.

Die spanning tussen die wêreld van die Nuwe Testament (ons voedingsbron na die geloof) en die huidige wêreld van die natuurwetenskappe, is die onderwerp van hierdie doktorale proefskrif. Dingemans probeer nie om 'n etiek te gee nie, maar om lig te werp vir die akuele vraag van die Christen vandag; wat natuurwetenskap nou eintlik is, en hoedat vanuit hierdie perspektief hy die Heilige Skrif moet begryp en God moet verstaan. Dit is so dat die mens vanuit sy wêreld, met sy vrae en antwoorde met die Bybel in gesprek kom.

Die mens gaan dus met die Bybel begin praat – hier lê vir ons tog iets van die nuwe teologie in. Die reformasie het dit altyd beklemtoon dat *God* deur sy openbaring met *die mens* begin praat – met die mens wat dit so nodig het. Met gebruikmaking van die hermeneutiese metode soek hy sy uitgangspunt en vergelykingspunt in die antropologie; want dit is die mens, sê hy, wat die wetenskappe beoefen en wat glo.

So dan, wil Dingemans die *wetmatigheid* uit die wêreld van die natuurwetenskappe neem, en die *wonder* as samevattende begrip van die geloof; beide as kenmerkende begrippe, om tot vergelyking te kom en te kan verklaar op watter wyse God in hierdie werklikheid van ons wat deur wetmatigheid gekenmerk is, teenwoordig is; of dan, hoe God betrokke is in hierdie werklikheid wat deur wetmatigheid gekenmerk is.

Nadat hy te rade gaan by die filosofie, die fisika en die biologie, kyk hy na die geskiedenis van die wonders in die Bybel, met die opstanding as hoogtepunt.

Dingemans handhaaf die selfstandigheid van die natuur, met 'n beperking van die almag van God. Hy noem dit die selfbeperking van God: Eintlik 'n beperking van sy *alomteenwoordigheid*, aangesien Hy sy teenwoordigheid net verbind het aan mense, verborge, indirek en blootgestel (kwesbaar). God het immers met die skepping aan die mens en die natuur selfstandigheid verleen. Hy verwerp dan die tradisionele opvatting van die almag van God.

Mens kan nie anders as om heelwat vraagtekens te stel by sy behandeling van hierdie interessante onderwerp nie. Ons sien in heelwat sake 'n noodwendige afwyking van die reformatoriese visie. 'n Breed uitgewerkte afdeling oor die voorsienigheid van God, en die onderhouding van alle dinge, sou ons egter noodsaaklik ag. Ook die stelling dat God Hom teenwoordig stel in mense – in Israel, in Jesus, in die Kerk, vra ook verdere uiteensetting na sy logiese konsekwensies. Hoe pas die visie van Skrifopenbaring en die werk van die Heilige Gees wat die weldade van Christus aan die mens toebring, in – is gedagtes wat by mens opkom.

Van betekenis kan seker gestel word dat hy die welkome klem lê op die *teenwoordigheid* van God teenoor die oorbeklemtoonde verborgenheid van God. As hy God ook uit die natuur haal los hy heelwat probleme op, hoewel sy "*relatiewe*" selfstandigheid nie heeltemal bevredig nie, en êrens loer gedagtes van deïsme om die hoek.

Mens het origens waardering daarvoor dat hy rekening hou met die natuurwetenskaplike taal en denkwêreld. Hy deursien ook die mense van die taalanalise in die nuwe teologie op 'n goeie selfstandig-kritiese wyse. Vermelding, moet ook gegee word aan die afwysing van "*kerklike kompetisie*" wat die veld van die wetenskap en kultuur aanbetref, ook die beklemtoning van die gelowige se verantwoordelikheid wat die skepping aanbetref – hier sal die etiek tog ter sprake moet kom.

Origens kan die publikasie as prikkelend en aktueel beskrywe word. God word alte dikwels misbruik deur as die laaste grond in kwessies van hierdie aard ingeskuiwe te word.

C J Viljoen